

* نگاه کلی

خوشبختانه پرسش‌های این آزمون مفهومی‌تر و تحلیلی‌تر از سه آزمون پیشین است و همین موضوع حال و هوای این آزمون را به آزمون سراسری نزدیک‌تر کرده‌است. فقط پرسش‌های املا هنوز فاصله‌ی زیادی با پرسش‌های آزمون سراسری دارند، زیرا در آزمون سراسری معمولاً تعداد غلط‌های املائی در متنی خارج از محدوده‌ی کتاب‌های درسی مورد سؤال قرار می‌گیرد که پاسخ‌دادن به این سؤال‌ها به اطلاعاتی فراتر از حد کتاب درسی نیاز دارد. البته تعدادی غلط علمی و فنی و اشتباهات ناشی از نبود گروه ویراستاری در این آزمون نیز به چشم می‌خورد که مسلماً مسئولان دلسوز و سخت‌کوش تعاونی سنجش می‌توانند چاره‌ای برای برطرف کردن این کاستی‌ها در آزمون‌های بعدی تعاونی سنجش ببیند. مطمئناً این بزرگواران بهتر از ما می‌دانند که نتیجه‌ی آزمون‌هایشان تأثیر بسیاری بر روحیه و حس اعتماد به نفس دانش‌آموزان، به‌ویژه دانش‌آموزان باهوش و درس‌خوان کشور می‌گذارد و همین موضوع مسئولیت ایشان را سنگین‌تر می‌نماید. امیدواریم که با یاری خدا این نقدها بتواند کمکی باشد در راه ارتقای کیفیت این آزمون‌ها تا دانش‌آموزان کشورمان بتوانند بهره‌ی بیش‌تری از آن‌ها ببرند و کم‌تر دچار سردرگمی و اضطراب و ... شوند.

به این امید

* پرسش‌های ابتکاری و نو

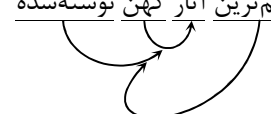
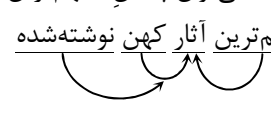
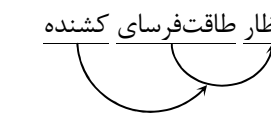
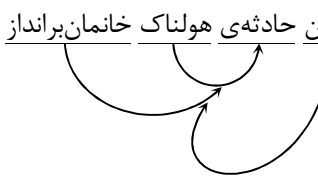
شماره پرسش	توضیح
۹	شرط اصلی «اسلوب معادله» آن است که یک مصراع مثال و مصداقی برای مصراع دیگر باشد. اما معمولاً دانش‌آموزان - به دلیل نقص آموزش در کتاب‌ها یا کلاس‌های درس - فقط به امکان جابه‌جا کردن دو مصراع توجه می‌کنند، که شرط فرعی اسلوب معادله است. در بیت اول، امکان جابه‌جایی دو مصراع وجود دارد، اما هیچ مصراعی، مثالی برای مصراع دیگر نیست. توجه به این نکته در گرو درک درست این آرایه است.
۱۶	در پرسش‌های آزمون سراسری، معمولاً ساختار واژه‌ها (ساده، مشتق، مرکب و ...) مورد سؤال قرار می‌گیرد نه نوع آن‌ها (اسم، صفت، فعل و ...) اما امکان طرح سؤال از نوع واژه‌ها نیز کم نیست.

* پرسش‌های دشوار یا وقت‌گیر

شماره پرسش	توضیح
۵	تنها با به‌خاطر سپردن تاریخ ادبیات‌های درس «مرجع‌شناسی» (کتاب زبان فارسی ۳) می‌شد به این تست دشوار پاسخ گفت.
۹	توضیحش آمد.
۱۲	معنا کردن گزینه‌ی چهارم چندان ساده نیست؛ شاعر می‌گوید که اگر به‌جای نان در سفره‌ی او، آفتاب پنهان بود، تا قیامت کسی روی خورشید و روز روشن را به‌خود نمی‌دید؛ یعنی او هرگز سفره‌اش را نمی‌گشود ← بسیار خشک‌دست و خسیس است! پس این گزینه در نکوهش بخل و خشک‌دستی است و سه گزینه‌ی دیگر در ستایش قناعت و خرسندی به داشته‌ها.

(البته در مصراع دوم بیت اول، واژه‌ی «محنت» باید به جای «بخت» بنشیند تا معنا و وزن این بیت از گلستان سعدی درست باشد.)	
نوع طرح سؤال پیچیده است که می‌شد آن را به این شکل ساده نیز مطرح کرد: «در کدام مصراع ضمیر سر جای اصلی خود آمده است؟» تشخیص جای اصلی ضمیر پیوسته نیز نیاز به تمرین دارد (به صفحه‌ی ۵۲ کتاب تناسب مفهومی مراجعه کنید.)	۱۴
توضیحش آمد.	۱۶
«کنایه»ی این بیت چندان قوی و آشکار نیست و بیش‌تر به کمک رد گزینه‌های دیگر می‌توان به نظر طراح پی‌برد.	۲۳
بیت‌های گزینه‌ها چندان خوش‌ساخت و رسا نیستند و همین امر پاسخ‌گویی به تست را دشوار می‌کند؛ به‌ویژه بیت نخست برای دانش‌آموزان بسیار پیچیده و نارساست: سر آورد و دست از عدم در وجود / در این جود بنهاد و در وی سجود = [خداوند] از عدم (نیستی) سر و دست انسان را به‌وجود آورد و در این (دست) جود را نهاد و در وی (سر) سجود را نهاد.	۲۵

* پرسش‌های غیراستاندارد یا نادرست

شماره‌ی پرسش	توضیح
۱۱	نیامدن علامت سؤال در پایان بیت دوم باعث می‌شود که بسیاری از دانش‌آموزان متوجه نشوند که این بیت حالت پرسشی منفی (استفهام انکاری) دارد و معنایی کاملاً متضاد با منظور شاعر را برداشت کنند.
۱۳	در قسمت پاسخ‌های نادرست آمده است.
۱۷	در گزینه‌ی چهارم حذف ضمیر به‌قرینه‌ی لفظی دیده‌می‌شود: چو علی که می‌تواند که [او] به‌سر برد وفا را گویا نگاه طراحان محترم هنگام طرح این پرسش تنها متوجه حذف فعل (آن‌هم بر پایه‌ی مطالب کتاب‌های نظام قدیم آموزشی و دستور سنتی) بوده است.
۱۹	متأسفانه در این تست اشتباه بزرگ علمی به‌چشم می‌خورد؛ نمودار هیچ‌یک از گزینه‌ها درست رسم نشده است. در گزینه‌ی اول «نوشته‌شده» صفت و وابسته‌ی «آثار» است نه «کهن» و باید نمودار، به این شکل باشد: <u>مهم‌ترین آثار کهن نوشته‌شده</u> البته می‌توان پیکان «مهم‌ترین» را جداگانه نیز رسم کرد: <u>مهم‌ترین آثار کهن نوشته‌شده</u> نکته‌ی اصلی در این است که نباید پیکان «نوشته‌شده» به «کهن» وصل شود، زیرا در این صورت «نوشته‌شده» وابسته‌ی «کهن» به حساب می‌آید. همین اشتباه در گزینه‌های سوم و چهارم نیز تکرار شده است و به‌اشتباه «کشنده» وابسته‌ی «طاقت‌فرسا» و «خانمان‌برانداز» وابسته‌ی «هولناک» ترسیم شده است. نمودار این دو گزینه بدین شکل درست است: <u>انتظار طاقت‌فرسای کشنده</u> <u>همین حادثه‌ی هولناک خانمان‌برانداز</u>

<p>به هر حال هر چهار گزینه‌ی این تست، غلط است و حتماً باید این تست از آزمون حذف شود. برای درک بهتر تفاوت این نمودارها و آشناسدن با ریزه‌کاری‌های ترسیم نمودار پیکانی به صفحه‌ی ۱۳۲ از جلد اول کتاب «زبان فارسی، راهبردهای یاددهی- یادگیری، انتشارات مبتکران» مراجعه کنید.</p>	
<p>مفهوم بیتِ متن تست، «بی‌وفایی دنیا» است که با بی‌اعتباری دنیا تفاوت چندانی ندارد و این مفهوم در هر چهار گزینه دیده می‌شود. در پاسخ‌نامه نیز طراحان محترم سردرگمی داوطلبان را بیش‌تر کرده‌اند؛ زیرا متأسفانه جملاتی که به‌عنوان پاسخ این سؤال آمده‌است نه‌تنها خواننده را به پاسخی نمی‌رساند بلکه نشانه‌ی بی‌دقتی تام طراحان یا ویراستاران محترم در نگارش به زبان پارسی است:</p> <p>«پاسخ صحیح گزینه‌ی ۱ است. در سایر گزینه‌ها بی‌اعتباری دنیا و بی‌وفایی دنیا مطرح است که در گزینه‌ی ۱ چنین دریافتی است و سؤال مطرح‌شده در رابطه با بی‌اعتباری جهان است» (واقعاً این عبارت را چگونه می‌توان هضم کرد؟!)</p> <p>به‌هر ترتیب باید این تست از آزمون حذف شود.</p>	<p>۲۴</p>

*** پاسخ‌های نادرست**

توضیح	شماره‌ی پرسش
<p>در گزینه‌ی سوم تحریف بزرگی رخ داده‌است؛ حافظ می‌گوید:</p> <p>«عاقلان نقطه‌ی پرگار وجودند ولی / عشق داند که در این دایره سرگردانند» که اشاره‌ی مستقیمی دارد به مفهوم تقابل «عقل و عشق»؛ اما روشن نیست که چرا طراحان محترم در این بیت آشنای حافظ، «عاشقان» را جایگزین «عاقلان» نموده‌اند و آن را به مرز بی‌معنایی کشانده‌اند! با تصحیح این اشتباه، گزینه‌ی دوم مناسب‌ترین گزینه است. (در پاسخ‌نامه گزینه‌ی ۳ و سپس گزینه‌ی اول انتخاب شده‌است!)</p>	<p>۱۳</p>

به امید فردایی بهتر

دکتر هامون سبطی